

บทที่ 1

ความสำคัญของทองคำ

ความเป็นมา

"ทอง! เจ้าโลหะอันเหลือรสปลั่งปราศจากราคีตลอดกาลนาน! เจ้าโลหะอันเป็นมาตรฐานแห่งเงิน เป็นเครื่องหมายแห่งความบริสุทธิ์ทางพระศาสนา และตัวมารที่ก่อให้เกิดความใคร่ในความมั่งคั่งแก่ผู้ที่ได้พบเห็น!! เจ้าโลหะที่นำลาภอันเหลือหลายมาสู่ผู้แสวงหาและในเวลาเดียวกันก็ก่อความฉิบหายและทำลายชีวิตผู้ที่เคราะห์ร้ายมานับไม่ถ้วน"¹

เป็นคำอธิบายเกี่ยวกับ "ทองคำ" ของนายสมิคร บุรวาศ นักธรณีวิทยา ผู้บุกเบิกการค้นหาแหล่งทองคำในประเทศไทยเกือบ 100 ปีมาแล้ว เป็นคำอธิบายที่ทำให้เกิดภาพพจน์เกี่ยวกับทองคำอย่างเด่นชัด

ในเบื้องต้น เราควรจะได้ศึกษาเสียก่อนว่า ทำไม "ทองคำ" จึงมีค่าและคุณค่าเหนือโลหะชนิดอื่นที่มีอยู่มากมาย คำถามนี้สามารถหาคำตอบได้ไม่ยากนัก เพียงแต่เราศึกษาคุณสมบัติของแร่ทองคำ และมองย้อนไปในอดีต ถึงความเป็นมาของทองคำในอดีต หากได้ศึกษาในเรื่องทั้งสองแล้ว ย่อมได้คำตอบที่ปราศจากข้อสงสัย ดังนั้น เราจึงควรที่จะได้ศึกษาถึงคุณสมบัติและประวัติของ "ทองคำ" เสียก่อน

¹สมิคร บุรวาศ, บ้านบ่อทอง (พระนคร : โรงพิมพ์เสนพุก, 2483), หน้า 2.

"ทองคำ" เป็นโลหะธาตุธรรมชาติ ปรากฏอยู่ในหลายรูปแบบตั้งแต่เป็นผงเล็ก ๆ มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า ไปจนถึงเป็นก้อนขนาดใหญ่ หนักเป็นสิบลบ ๆ กิโลกรัม ในธรรมชาติ ทองคำมักเกิดอยู่ร่วมกับเงินและทองแดง ทองคำนั้นมิได้อยู่ทุกหนทุกแห่ง แต่มีอยู่เป็นจำนวนน้อย นอกจากนั้นแล้ว มันยังอยู่กันอย่างกระจัดกระจายไม่มีค่าทางพาณิชย์แต่อย่างใด มิใช่ที่แห่งในโลกเท่านั้นที่มีปริมาณทองคำมากพอที่จะทำเหมืองทองคำได้ เช่น ในประเทศออฟริกาใต้, สหรัฐอเมริกา, สหภาพโซเวียต ฯลฯ การพบทองคำในระยะแรกเป็นการพบบนผิวดินหรือใกล้ผิวดิน การทำเหมืองทองคำประเภทนี้ ใช้ต้นทุนต่ำ แต่ในปัจจุบันเหมืองชนิดนี้ไม่มีอีกแล้ว คงมีแต่เหมืองที่ต้องค้นหาสายแร่ ซึ่งเป็นเหมืองที่ใช้ต้นทุนสูงในการผลิต

นอกจากเป็นโลหะธาตุที่หายากแล้ว ทองคำยังถือเป็นวัตถุที่มีค่า มีความสวยงามอยู่ในตัวเอง มีคุณสมบัติทางกายภาพที่สำคัญหลายประการ เริ่มต้นจากสี สีของทองคำเป็นสีเหลืองสดใส มีความแวววาวสะอาดตา ไม่เป็นสนิม ไม่สกปรก ไม่หมอง ไม่เป็นคราบโคลง่ายเหมือนโลหะชนิดอื่น มีความเหนียว แต่นิ่ม แบนงแยกได้ง่าย สามารถนำมายืดเป็นเส้นยาว ๆ ขนาดเล็กได้ โดยไม่ขาดออกจากกัน และสามารถตีบุให้เป็นแผ่นบาง มีความหนาเพียง 0.0001 มิลลิเมตรได้ ทองคำที่ใช้แล้วสามารถนำมาใช้ได้ใหม่อีกอย่างไม่จำกัด ทั้งนี้เพราะสามารถนำทองคำที่ใช้แล้วมาทำให้บริสุทธิ์ พร้อมทั้งจะนำไปใช้ใหม่ได้โดยไม่ยุ่งยาก* นอกจากนี้ หากนำโลหะชนิดอื่นมาผสมกับทองคำ ก็จะได้โลหะผสมสีต่าง ๆ หลายสี**

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*คุณสมบัติของทองคำ รวบรวมจากหนังสือหลายเล่ม คือ ประถม ชุ่มเพ็งพันธ์ุ, เครื่องทองกรุงศรีอยุธยา (กรุงเทพมหานคร: บริษัทรุ่งสินการการพิมพ์ จำกัด, 2531), หน้า 7., พงศ์ศักดิ์ วิจิต, ทองคำ (กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพยากรธรณี, 2529), หน้า 18., Gold, ed. Paul Sarnoff (London : Balding & Mansell Ltd., 1987), p. VII, 39.

** ดูตารางสีของทองคำเมื่อผสมกับโลหะอื่น ในภาคผนวก ก

จากคุณสมบัติเหล่านี้ย่อมเป็นคำตอบที่ดีว่า ทำไม "ทองคำ" จึงเป็นโลหะที่มีค่า (ราคา) สูง และจากคุณสมบัติดังกล่าวมาแล้วนี้เอง เอื้ออำนวยให้มีการนำทองคำไปใช้ประโยชน์สำคัญใน 2 รูปแบบ คือใช้ทำเครื่องใช้ และเครื่องประดับและประโยชน์เกี่ยวกับด้านการเงิน (Monetary) (รายละเอียดจะได้กล่าวในส่วนของ "ความสัมพันธ์ระหว่างทองคำกับเงินตรา" และ "บทบาทของทองคำในอุตสาหกรรมเครื่องประดับ) ด้วยบทบาททั้ง 2 ประการของ "ทองคำ" ช่วยสร้างเสริม "คุณค่า" ของทองคำเพิ่มขึ้นนอกจากค่าอันสูงของทองคำที่มีอยู่ในเบื้องต้นแล้ว

นอกจากนี้แล้ว "ทองคำ" ยังนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ อย่างมากมายอีกด้วย เช่น ใช้ทำฟัน, ใช้ในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์, โครงการอวกาศ ฯลฯ ดังนั้น เราจึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า ทำไม "ทองคำ" จึงเป็นโลหะที่มีค่าและคุณค่าสูง

ความสัมพันธ์ระหว่างทองคำกับเงินตรา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ประโยชน์รูปแบบหนึ่งที่สำคัญของทองคำก็คือประโยชน์ทางด้านระบบการเงิน (Monetary System)

"ทองคำ" ไปเกี่ยวข้องกับระบบเงินตราได้อย่างไร?

ในยุคโบราณ มนุษย์มีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาตนเอง การดำรงชีวิตจำกัดอยู่ภายในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวช่วยกันผลิตเครื่องอุปโภคบริโภค เพื่อตอบสนองความต้องการภายในครอบครัว

เมื่อมนุษย์มีการรวมตัวกันขึ้นเป็นสังคม จึงมีการนำเครื่องใช้และอาหารมาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการโดยไม่จำเป็นต้องผลิตเองทั้งหมด แต่การนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนกันโดยตรงนั้นมีความไม่สะดวก เช่น ในเรื่องของการหาตัวบุคคลที่มีความต้องการในสิ่งของที่แต่ละฝ่ายมีอยู่ การกำหนดปริมาณสินค้าแต่ละชนิดที่จะต้องนำมาแลกเปลี่ยนกัน การขนส่งสินค้าไปยังผู้ที่ต้องการสินค้านั้น ๆ และความไม่สะดวกอื่น ๆ อีกหลายประการ การนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนจึงวิวัฒนาการมาเป็นการซื้อขาย แต่การซื้อขายจะไม่สามารถ

กระทำได้ หากขาดสื่อกลางของการซื้อขาย ซึ่งได้แก่ "เงินตรา" (Money)*

สิ่งที่เคยมีการนำมาใช้เป็นเงินนั้นมีมากมายหลายชนิด เช่น เปลือกหอยชนิดต่าง ๆ, ฝ้า, ฟินปลาวาฬ, เหล้าองุ่น ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมานั้นมีฐานะเป็น "เงินตรา" โดยจำกัดอยู่ในบางท้องถิ่น และในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะสิ่งเหล่านั้นขาดคุณสมบัติของสิ่งที่จะเป็นเงินตราที่ดี**

ต่อมา เมื่อมีการค้นพบโลหะ จึงได้มีการนำโลหะมาใช้เป็นเงินตรา เพราะโลหะมีคุณสมบัติที่จะเป็นเงินที่ดี โดยในขั้นต้น ก็ใช้โลหะที่มีค่าต่ำ เช่น เหล็กและทองแดง แต่ต่อมาเมื่อมีการค้นพบโลหะเหล่านี้มากขึ้นมันก็ขาดคุณสมบัติในการเป็น "เงินตรา" ที่ดี จนในที่สุด โลหะที่นำมาใช้เป็นเงินตราจึงเป็นโลหะที่หายาก และมีค่า เช่น เงินและทองคำ² ณ จุดนี้เอง เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการก่อให้เกิดความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นระหว่าง "ทองคำ" และ "เงินตรา" ในระบบการเงินของโลก และแม้แต่ระบบการเงินของประเทศไทย ดังที่จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

* "เงินตรา" คือสิ่งที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในการชำระค่าสินค้าหรือการปลดเปลื้องพันธะทางธุรกิจอย่างอื่น ๆ

** คุณสมบัติของสิ่งที่จะเป็นเงินที่ดี คือ

1. เป็นสิ่งที่ยอมรับในสังคมเดียวกัน
2. เป็นของที่หายาก
3. มีความคงทนถาวร
4. เป็นของที่มีลักษณะเหมือนกัน
5. เป็นของที่ดูออกง่าย (ของแท้หรือของปลอม)
6. สามารถแบ่งเป็นหน่วยย่อย ๆ ได้
7. เป็นของที่มีมูลค่าคงที่
8. เป็นของที่น่าติดตัวไปได้สะดวก

² มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ทฤษฎีและนโยบายการเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นวกนก จำกัด, 2530), หน้า 6-18.

1. ทองคำกับระบบการเงินระหว่างประเทศ

"ทองคำ" เริ่มมีสภาพเป็น "เงินตรา" ครั้งแรกในสมัยอียิปต์ (3,000 ปีก่อนคริสตกาล) โดยมีค่าตามน้ำหนักของทองคำตามรูปแบบของทองคำที่ปรากฏในธรรมชาติ ต่อมาจึงได้มีการนำมาหลอมเป็นแท่งมีน้ำหนักเท่าๆ กัน และเพื่อเป็นการค้าประกันน้ำหนักและเนื้อทองคำในแท่งทองคำนั้นก็จะมีการตอกตราหรือเครื่องหมายอันเป็นสัญลักษณ์ของบุคคล หรือสถาบันอันเป็นที่เชื่อถือลงบนแท่งทองคำที่นำออกใช้ แต่ทองคำแท่งก็ยังไม่สะดวกในการใช้ เพราะอาจจะต้องตัดแบ่งออกเป็นชิ้นเล็ก ๆ ถ้าต้องการซื้อของ ดังนั้นเมื่อประมาณ 700 ปีก่อนคริสตกาล จึงมีการผลิตเหรียญกษาปณ์ทองคำขึ้นใช้³ เหรียญทองคำจึงเข้ามามีบทบาทในฐานะเงินตรา เหรียญกษาปณ์ทองคำเป็นเงินตราที่มีคุณสมบัติของเงินตราที่ดี จึงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ความต้องการเหรียญกษาปณ์ทองคำมีมากขึ้นเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และสภาพสังคมของแต่ละประเทศ

ในช่วงปลายของยุคโบราณ เหรียญกษาปณ์เงินเริ่มเข้ามา มีบทบาทควบคู่ไปกับเหรียญกษาปณ์ทองคำ ต่อมาในยุคกลางบทบาทของทองคำในระบบการเงินลดลงเนื่องจากการผลิตทองคำในช่วงนั้นไม่เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการเหรียญกษาปณ์ทองคำ จึงทำให้โลหะเงินซึ่งเป็นโลหะที่มีปริมาณมากกว่าทองคำมีบทบาททางการเงินเพิ่มขึ้น⁴

ในปลายของศตวรรษที่ 19 ค่าของโลหะเงินลดลงอย่างรวดเร็ว สัดส่วนของราคาทองคำกับเงินสูงถึง 18:1 คนจึงเลื่อมความนิยมโลหะเงิน ทองคำจึงกลับมามีบทบาทสำคัญอีกครั้งหนึ่ง และค่อย ๆ ชับไล่โลหะเงินออกไปจากการหมุนเวียน จนกระทั่งโลหะเงินสิ้นสภาพของการเป็น "เงิน"

3อ. อนิทิน, ปีศาจเหลือง ทองคำกับโลกทุนนิยม, แปลโดย อุดร ฐาปนโสภ (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด, 2530), หน้า 22-25.

⁴Paul Einzig, The Destiny of Gold (Edenburgh : R. & R. Clark Ltd., 1972), p.2.

กลายเป็นสินค้าธรรมดาอย่างหนึ่ง^๕

นับตั้งแต่ "ทองคำ" ได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็น "เงินตรา" ในยุคโบราณ จนถึงศตวรรษที่ 17 "ทองคำ" เป็น "เงินตรา" ด้วยตัวของมันเอง กล่าวคือใช้ทองคำในรูปแบบต่างๆ (เช่น เป็นแท่งหรือเป็นเหรียญกษาปณ์) ไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าหรือบริการ แต่การใช้ "ทองคำ" ดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา นั้น ก่อให้เกิดความไม่สะดวก เพราะโครงสร้างของสังคมสลับซับซ้อนขึ้น ความต้องการใช้ "ทองคำ" ในฐานะ "เงินตรา" มีสูงขึ้น การพกพา "ทองคำ" ซึ่งเป็นโลหะที่มีน้ำหนักมากไปไหนมาไหนจึงเกิดความไม่สะดวก จึงได้มีผู้พยายามสร้างสิ่งที่จะเป็นตัวแทนของ "ทองคำ" ขึ้น และในที่สุด ก็เกิดเงินกระดาษขึ้น โดยเงินกระดาษเหล่านี้เป็นเอกสารแทน "ทองคำ" สามารถนำไปขึ้นเป็นทองคำได้เมื่อต้องการ ต่อมาจึงได้พัฒนามาเป็นการออกธนบัตร โดยมีทุนสำรองหนุนหลังการออกธนบัตร เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อถือให้เกิดแก่ธนบัตร (ซึ่งถ้าจะว่ากันตามตรงแล้ว ก็คือกระดาษแผ่นหนึ่งเท่านั้น แต่มีค่าได้ เพราะความเชื่อถือที่มีต่อผู้ออกธนบัตรเท่านั้น) โดยในขั้นแรก ทุนสำรองของธนบัตร ก็คือทองคำเต็มตามจำนวนธนบัตร ผู้ถือธนบัตรสามารถนำมาแลกเปลี่ยนเป็นทองคำได้ทุกเมื่อ^๖

ทองคำ เริ่มมีบทบาทในฐานะที่เป็นเงินตราของแต่ละประเทศตามวิวัฒนาการที่ได้กล่าวมาข้างต้น จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1821 บทบาทของ "ทองคำ" ได้ขยายไปสู่บทบาททางด้านการเงินระหว่างประเทศ โดยการที่อังกฤษได้นำเอาระบบมาตรฐานทองคำมาใช้ เพื่อแก้ปัญหาการเงินระหว่างประเทศ กล่าวคือ เงินตราที่ใช้อยู่ในโลกนี้มีอยู่หลายสกุล เงินแต่ละสกุลก็เป็นสิ่งที่ใช้เป็นสื่อกลางในการซื้อขาย แลกเปลี่ยนในประเทศที่ยอมรับเงินตราสกุลนั้น ๆ แต่เมื่อประเทศต่าง ๆ ซึ่งใช้เงินต่างสกุลติดต่อกัน ก็เกิดปัญหา

^๕ อ. อนิคนิ, ปีศาจเหลืองทองคำกับโลกทุนนิยม, หน้า 27.

^๖ จุไร ความเสน, "ความสัมพันธ์ระหว่างทองคำกับเงินตราและราคาสินค้า," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2506), หน้า 3.

ในการกำหนดค่าของเงินในแต่ละสกุล จึงจำเป็นที่จะต้องมีส่วนกลางในการกำหนดค่าของเงินตราสกุลต่าง ๆ ของโลก เพื่อความสะดวกเรียบร้อยและรวดเร็วในการติดต่อทำการค้าระหว่างประเทศ "ทองคำ" จึงก้าวเข้าไปสู่ฐานะสื่อกลางการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ ภายใต้ชื่อว่า "ระบบมาตรฐานทองคำ" (Gold standard)

ระบบมาตรฐานทองคำ เป็นระบบการเงินซึ่งจัดอยู่ในประเภทอัตราแลกเปลี่ยนคงที่* ประเทศที่อยู่ภายใต้ระบบมาตรฐานทองคำนี้จะต้องมีทุนสำรองเป็นทองคำเพียงอย่างเดียว และมีกฎเกณฑ์ที่ประเทศในระบบมาตรฐานทองคำต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด ที่รู้จักกันทั่วไปในนามของ "Rules of the Game"⁷ ดังนี้คือ

1. ประเทศสมาชิกจะต้องใช้ทองคำเป็นทุนสำรองเงินตราเพียงอย่างเดียวและจะต้องกำหนดค่าเงินของแต่ละสกุล โดยเทียบค่าไว้กับทองคำ
2. รัฐบาลของประเทศสมาชิกจะต้องยอมให้มีการนำทองคำเข้าประเทศ และส่งออกนอกประเทศได้อย่างเสรี
3. รัฐบาลของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ จะต้องปรับปริมาณเงินหมุนเวียนภายในประเทศให้ได้สัดส่วนกับปริมาณทองคำที่มีอยู่ เช่นเมื่อได้รับทองคำเพิ่มขึ้น รัฐบาลก็ต้องพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้นเป็นสัดส่วนเดียวกัน และเมื่อมีการส่งทองคำออกนอกประเทศ ก็ต้องลดจำนวนธนบัตรที่ใช้หมุนเวียนอยู่ลงในสัดส่วนเดียวกัน

* การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินระหว่างประเทศ มี 2 ระบบคือ

1. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ (Fixed exchange rate)
2. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนขึ้นลงเสรี (Flexible exchange rate)

⁷ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ,

4. รัฐบาลของประเทศสมาชิก จะต้องอนุญาตให้ประชาชน นำเงินตราภายในประเทศมาแลกเปลี่ยนเป็นทองคำ หรือนำทองคำมาแลกเปลี่ยนเป็นเงินตราภายในประเทศได้ และการแลกเปลี่ยนนี้ รัฐบาลจะต้องยอมรับแลกเปลี่ยนในอัตราค่าเสมอภาคที่กำหนดไว้กับทองคำ และยอมรับแลกเปลี่ยนโดยไม่จำกัดจำนวน

ในช่วงของระบบมาตรฐานทองคำ นับได้ว่าเป็นช่วงที่ "ทองคำ" มีบทบาทสูงสุดในระบบการเงินระหว่างประเทศ แต่ต่อมา ความนิยมในระบบมาตรฐานทองคำ เริ่มเสื่อมลง สาเหตุเนื่องมาจากนานาประเทศ ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ เริ่มตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 1 เริ่มขึ้น และสถานการณ์ทางเศรษฐกิจก็เลวร้ายลงเรื่อย ๆ ในช่วงสงคราม ระบบมาตรฐานทองคำซึ่งเป็นระบบที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ในช่วงเวลานั้น ไม่สามารถคลี่คลายปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้ เพราะในระบบมาตรฐานทองคำ ปริมาณเงินถูกกำหนดโดยจำนวน "ทองคำ" ไม่สามารถปรับปริมาณเงินให้สอดคล้องกับสภาวะทางเศรษฐกิจได้ ประกอบกับการผลิต "ทองคำ" มีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น ถ้าทุกประเทศยังคงอยู่ภายใต้ระบบมาตรฐานทองคำ ปริมาณเงินหมุนเวียนย่อมไม่สามารถที่จะขยายตัวให้เพียงพอกับความต้องการได้ เพราะไม่สามารถหา "ทองคำ" เข้ามาเป็นทุนสำรองได้ ด้วยเหตุนี้ประเทศต่าง ๆ เริ่มถอนตัวออกจากระบบมาตรฐานทองคำ^๘ และระบบมาตรฐานทองคำจึงถูกยกเลิกไปในปี ค.ศ. 1914

ถึงแม้ว่าระบบมาตรฐานทองคำจะถูกยกเลิกไป แต่ "ทองคำ" ก็ยังคงอิทธิพลของมันไว้ต่อไป บรรดาประเทศต่าง ๆ ที่ถอนตัวออกจากระบบมาตรฐานทองคำ แม้ว่าจะถอนตัวออกมาแล้ว ก็มีได้ละทิ้ง "ทองคำ" ในทางกลับกัน ประเทศต่าง ๆ เหล่านี้กลับพยายามที่จะสะสม "ทองคำ" ไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะทุกประเทศเห็นว่า ในสภาวะสงครามค่าของเงินสกุลต่าง ๆ ย่อมจะต้องลดลง แต่ทองคำจะคงค่าของมันไว้

^๘ เรื่องเดิม, หน้า 482-484.

เมื่อสงครามครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง สภาวะทางเศรษฐกิจอันเลวร้ายก็ยังไม่สามารถแก้ไขได้ อีกทั้งการที่นานาประเทศถอนตัวออกจากระบบมาตรฐานทองคำ จึงทำให้ระบบการเงินระหว่างประเทศอยู่ในสภาวะที่ไร้กฎเกณฑ์ นานาประเทศได้ดำเนินวิธีการต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของตนโดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม เป็นผลให้สถานการณ์เลวร้ายลงไปอีก อังกฤษจึงได้นำระบบมาตรฐานทองคำกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 1925 โดยหวังว่าจะช่วยทำให้สภาพการเศรษฐกิจดีขึ้น หลายประเทศหันกลับมาสู่ระบบมาตรฐานทองคำ แต่ผลของการนำระบบมาตรฐานทองคำกลับมาใช้อีกครั้ง ก็ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ระบบมาตรฐานทองคำต้องถูกยกเลิกไปอีกครั้งหนึ่งในอังกฤษสิ้นสุดลงในปี 1931 และสหรัฐอเมริกาสิ้นสุดลงในปี 1933^๑

เมื่อระบบมาตรฐานทองคำถูกยกเลิกไป ความสัมพันธ์ระหว่าง "ทองคำ" กับ "เงินตรา" ที่เคยสนิทแน่นแฟ้นก็เริ่มขยายห่างออกมา จนบัตรไม่สามารถนำมาแลกเปลี่ยนเป็นทองคำโดยง่ายอีกต่อไป

ความเลวร้ายทางเศรษฐกิจที่เริ่มต้นตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 1 ยังไม่สามารถแก้ไขได้ สงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ได้อุบัติขึ้นอีกเป็นการซ้ำเติมสภาพทางเศรษฐกิจให้เลวร้ายลงไปอีก ระบบมาตรฐานทองคำถูกนำมาใช้ในปี ค.ศ. 1944 โดยหวังว่าจะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ระบบมาตรฐานทองคำนี้พยายามรักษาข้อดี และแก้ไขจุดบกพร่องของระบบมาตรฐานทองคำ กล่าวคือ ระบบมาตรฐานทองคำก่อให้เกิดความมั่นคงในการแลกเปลี่ยนเงินตราสกุลต่าง ๆ แต่มีจุดบกพร่องคือ ขาดความยืดหยุ่น เพราะปริมาณเงินหมุนเวียนขึ้นอยู่กับปริมาณทองคำ ไม่เอื้อประโยชน์ต่อการแก้ไขสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ

^๑ Keneth W. Dam, The Rule of the Game, (Chicago: The University of Chicago. 1982), pp. 41-70

Paul Einzig, The Destiny of Gold, pp.23-28.

การแก้ไขปัญหของระบบมาตราปรวิวรรตทองคำ ก็คือนำเอาเงินดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นเงินตราที่มีทองคำเป็นทุนสำรองสูงสุด และเป็นเงินตราที่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศเป็นทุนสำรองระหว่างประเทศอีกอย่างหนึ่ง นอกเหนือจากทุนสำรองที่เป็นทองคำ ประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้ระบบมาตราปรวิวรรตทองคำจะกำหนดค่าเงินของตน โดยเทียบกับทองคำและดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เป็นระบบที่ใช้อยู่ในประเทศที่เป็นสมาชิกของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund หรือ IMF) การนำดอลลาร์สหรัฐเข้ามาเป็นทุนสำรองอีกอย่างหนึ่งนั้น ทำให้มีสภาพคล่องเพิ่มขึ้นทุนสำรองของประเทศต่าง ๆ เพิ่มขึ้นได้โดยดอลลาร์สหรัฐ ปริมาณเงินหมุนเวียนสูงขึ้นตามปริมาณทุนสำรองที่เพิ่มขึ้น

สถานการณ์ที่ตื้นขึ้นนั้นเป็นอยู่ได้ไม่นานนัก ระบบการเงินระหว่างประเทศก็ต้องเผชิญกับปัญหาเก่าที่เกิดขึ้นกับระบบมาตรฐานทองคำ ทองคำและดอลลาร์ฯ เริ่มไม่เพียงพอกับการขยายตัวทางการค้าที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อมาประกอบกับการขาดความเชื่อมั่นในเงินดอลลาร์สหรัฐ อันเนื่องมาจากการขาดดุลทางการค้าของสหรัฐ โดยเฉพาะในช่วงปี 1970 และ 1971 สหรัฐอเมริกาขาดดุลการค้าเป็นจำนวนมาก ประเทศต่าง ๆ เริ่มคาดการณ์ว่าสหรัฐอเมริกาคงต้องลดค่าเงินของตน นานาประเทศจึงเริ่มทิ้งดอลลาร์สหรัฐ โดยนำไปขอแลกเปลี่ยนทองคำ ทำให้ทองคำสำรองของสหรัฐอเมริกาลดลงอย่างมาก ความต้องการทองคำสูงขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับมีการกักตุนทองคำเพื่อเก็งกำไรเพิ่มมากขึ้น ทองคำสำรองของสหรัฐอเมริกาลดลงเรื่อย ๆ ความเชื่อถือในดอลลาร์ฯ ซึ่งเคยได้ชื่อว่ามีทองคำหนุนหลังอยู่มากที่สุด ก็ไม่เป็นจริงเสียแล้ว สหรัฐอเมริกาจึงประกาศยกเลิกข้อผูกพันการแลกเปลี่ยนดอลลาร์สหรัฐ เป็นทองคำตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม 1971 อันเป็นจุดสิ้นสุดของมาตราปรวิวรรตทองคำ¹⁰ พร้อม ๆ การลดลงของความสัมพันธ์ระหว่างทองคำกับระบบการเงินระหว่างประเทศ คงเหลือไว้แต่เพียงความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการในฐานะที่ทองคำเป็นทุนสำรองในการออกธนบัตรเท่านั้น

¹⁰ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ, หน้า 503-514

Keneth W. Dam, The Rules of the Game, p. 175-189.

2. ทองคำกับระบบการเงินของประเทศไทย

เงินตราของไทย ก็มีวิวัฒนาการในลักษณะเช่นเดียวกับของประเทศอื่น ๆ เริ่มต้นจากนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนเมื่อเกิดความไม่สะดวก จึงเกิดสื่อกลางการแลกเปลี่ยนขึ้น โดยในเบื้องต้นก็ใช้ของที่หาได้ตามธรรมชาติ เช่น หอยเบี้ยเป็นเงินตรา แต่เนื่องจากหอยเบี้ยขาดคุณสมบัติของการเป็นเงินที่ดี เงินตราโลหะจึงเข้ามาแทนที่ โดยเริ่มต้นจากโลหะราคาถูก เช่น ทองแดง จนกระทั่งในสมัยกรุงศรีอยุธยา โลหะเงินเริ่มเข้ามามีบทบาทในฐานะ "เงินตรา" มีการนำโลหะเงินมาหลอมเป็นก้อนกลม ๆ เรียกว่า เงินพดด้วง และมีตราประจำราชการประทับอยู่บนเงินนั้นด้วย เงินพดด้วงก็อยู่ในฐานะเงินตราเรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์¹¹

ในแผ่นดินของสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการนำเอา "ทองคำ" มาทำเป็นพดด้วง นับเป็นครั้งแรกที่ "ทองคำ" ได้ทำหน้าที่เป็นเงินตรา แต่พดด้วงที่ทำด้วยทองคำนั้นมิได้ใช้แพร่หลายแต่อย่างใด จนกระทั่งถึงแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์มีพระราชประสงค์ที่จะให้ "ทองคำ" เป็นเงินตราที่ใช้หมุนเวียน ในรัชสมัยนี้จึงมีการทำพดด้วงทองคำขึ้นอีก แต่พดด้วงเงินก็ยังคงผลิตเพิ่มขึ้นและยังคงใช้เป็นหลักอยู่

ต่อมาในราวปี พ.ศ. 2403 เริ่มมีการออกเหรียญกษาปณ์เงินแทนการผลิตเงินพดด้วง และใช้ควบคู่กันไป และมีการผลิตเหรียญกษาปณ์ทองคำออกใช้ด้วยโดยมีการกำหนดค่าของเหรียญทองคำว่ามีค่า 16 เท่าของเงินในน้ำหนักที่เท่ากัน เหรียญกษาปณ์ทองคำที่เกิดขึ้นในรัชกาลนี้มีถึง 19 ชนิด แต่ไม่เป็นที่นิยมของประชาชน ส่วนใหญ่ของเหรียญกษาปณ์ทองคำเหล่านี้ มิได้มีการนำออกมาใช้หมุนเวียน เพราะถูกเก็บไว้ในฐานะที่เป็นของมีค่า หรือนำไปใช้ทำเครื่องประดับ และการออกเหรียญกษาปณ์ทองคำที่มีออกมาในภายหลังก็มีได้มุ่งที่

¹¹ ธนาคาร กรุงเทพพาณิชย์การ จำกัด, "ประวัติเงินตราและการแลกเปลี่ยนเงินไทย" ในที่ระลึกครบรอบ 25 ปี ธนาคาร กรุงเทพพาณิชย์การ จำกัด (18 พฤศจิกายน 2512), หน้า 48.

จะออกมาเพื่อใช้ในฐานะที่เป็นเงินตรา แต่มักจะออกเป็นที่ระลึกในโอกาสต่างๆ เสียมากกว่า¹²

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าในประเทศไทย "ทองคำ" มิได้มีบทบาทในฐานะที่เป็นเงินตรามากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเทียบกับโลหะเงิน เหรียญกษาปณ์ทองคำมีลักษณะเป็นสินค้ามากกว่าเงินตรา

ต่อมา ในปี พ.ศ. 2432 รัฐบาลได้อนุญาตให้ธนาคารฮ่องกง และเซี่ยงไฮ้ ออกธนบัตรเพื่อใช้หมุนเวียนได้ การออกธนบัตรในระยะแรกไม่มีทุนสำรองแต่อย่างใด ความเชื่อถือในธนบัตรเกิดขึ้นเพราะความเชื่อถือในธนาคารที่ออกธนบัตรเท่านั้น ธนบัตรที่ออกใช้ในช่วงนั้นยังไม่เป็นที่แพร่หลายและมีจำนวนไม่มากนัก

ในปีพ.ศ. 2445 รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการออกธนบัตร จึงได้เพิกถอนสิทธิการออกธนบัตรของเอกชนและผูกขาดการออกธนบัตร โดยการตราพระราชบัญญัติธนบัตรขึ้น พระราชบัญญัติธนบัตรนี้ได้มีการแก้ไขเมื่อปีพ.ศ. 2469 ในเรื่องทุนสำรอง โดยวางหลักเกณฑ์ให้สอดคล้องกับระบบมาตรฐานทองคำ กล่าวคือ ให้นำทุนสำรองธนบัตร ซึ่งแต่เดิมเป็นเหรียญกษาปณ์เงินที่มีคนนำมาแลกเป็นธนบัตร ไปแลกเป็นเนื้อทอง (ทองคำแท่ง) หรือกษาปณ์ทอง แต่ส่วนหนึ่งยังคงให้นำไปแลกเปลี่ยนเป็นเนื้อเงิน (เงินแท่ง)¹³ แม้ว่าการแก้ไขดังกล่าว จะได้มีขึ้นหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติมาตราทองคำ ในปี 2451 แล้วก็ตาม เป็นการแสดงให้เห็นว่าเราได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของระบบมาตรฐานทองคำโดยเคร่งครัดนัก วัตถุประสงค์สำคัญเพียงเพื่อรักษาค่าของเงินบาทมิให้ตกลงตามค่าของโลหะเงินเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะราคาโลหะเงินในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอในทางที่

¹² จูไร ความเสน, "ความสัมพันธ์ระหว่างทองคำกับเงินตราและราคาสินค้า", หน้า 74-75.

¹³ ธนาคาร กรุงเทพมหานคร จำกัด, "ประวัติเงินตราและการแลกเปลี่ยนเงินตราไทย", หน้า 51.

ลดลงเรื่อย ๆ สถานการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อมูลค่าของเหรียญกษาปณ์เงินของไทยที่จะต้องลดลงตามราคาโลหะเงินด้วย เมื่อเทียบกับเงินตราสกุลอื่น ๆ ที่อยู่ในระบบมาตรฐานทองคำ* เช่น ปอนด์สเตอร์ลิงของอังกฤษ แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ก็คือการเข้าสู่ระบบมาตรฐานทองคำ ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติมาตราทองคำ ร.ศ. 127 ขึ้น

ถึงแม้ว่าจะมีการใช้พระราชบัญญัติมาตราทองคำแล้วก็ตามประเทศไทยก็คงอยู่ในระบบมาตรฐานทองคำแต่เพียงในนามเท่านั้น¹⁴ ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะประเทศไทยมิได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของระบบมาตรฐานทองคำ (Rules of the Game) ไม่สามารถนำเงินตรามาแลกเปลี่ยนทองคำได้ และทุนสำรองก็เป็นเหรียญกษาปณ์เงิน แม้ในภายหลังจะมีการนำทุนสำรองที่เป็นเหรียญกษาปณ์เงินไปเปลี่ยนเป็นทองคำแท่ง และเหรียญกษาปณ์ทองคำ แต่ก็เพียงบางส่วน มิใช่เปลี่ยนเป็นทองคำทั้งหมด ดังเช่นที่ประเทศในระบบมาตรฐานทองคำต้องกระทำ

แม้ว่าความสำคัญของ "ทองคำ" ในระบบการเงินระหว่างประเทศจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมา (ดังที่ได้กล่าวมาในหัวข้อที่แล้ว) แต่ "ทองคำ" ก็ยังคงมีบทบาทในระบบการเงินของประเทศไทย ในฐานะทุนสำรองประเภทหนึ่งเท่านั้น และความสำคัญดังกล่าวก็ค่อย ๆ ลดลงไปตามลำดับ เพราะในช่วงแรกของการที่ "ทองคำ" เริ่มเข้ามามีบทบาทในฐานะทุนสำรองนั้น ทุนสำรองมี 2 ชนิดคือ ทองคำ และเงิน แต่ในปัจจุบัน ประกอบด้วย

- (1) ทองคำ
- (2) เงินตราต่างประเทศ อันเป็นเงินตราที่พึงเปลี่ยนได้ หรือเงินตราต่างประเทศอื่นใดที่กำหนดโดยกฎกระทรวง ทั้งนี้ ต้องเป็นรูปเงินฝากในธนาคารนอกราชอาณาจักร หรือในสถาบันการเงินระหว่างประเทศ

* คำปรารภ ของ พรบ. มาตราทองคำ ร.ศ. 127

¹⁴ จูไร คูวานเสน, "ความสัมพันธ์ระหว่างทองคำกับเงินตราและราคาสินค้า", หน้า 97.

(3) หลักทรัพย์ต่างประเทศที่จะมีการชำระหนี้เป็นเงินตราต่างประเทศที่ระบุไว้ใน (2)

(4) ทองคำ สินทรัพย์ต่างประเทศ และสิทธิพิเศษถอนเงิน ทั้งนี้ ที่นำส่งสมทบกองทุนการเงิน

(5) ใบสำคัญสิทธิซื้อส่วนสำรอง

(6) ใบสำคัญสิทธิพิเศษถอนเงิน

(7) หลักทรัพย์รัฐบาลไทยที่จะมีการชำระหนี้เป็นเงินตราต่างประเทศที่ระบุไว้ใน (2) หรือเป็นบาท

(8) ตัวเงินในประเทศที่ธนาคารแห่งประเทศไทยพึงซื้อหรือรับช่วงซื้อลดได้ แต่ต้องมีค่ารวมกันไม่เกินร้อยละยี่สิบของจำนวนธนบัตรออกใช้

สินทรัพย์ตาม (1) (2) (3) (4) (5) และ (6) นั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องจัดดำรงไว้ให้มีค่ารวมกันทั้งสิ้น ไม่ต่ำกว่าร้อยละหกสิบของจำนวนธนบัตรออกใช้*

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501 พ.ศ. 2521

บทบาทของทองคำในอุตสาหกรรมเครื่องประดับ

ดังที่ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่า ทองคำมีคุณสมบัติทางกายภาพที่น่าสนใจหลายประการ และคุณสมบัติเหล่านั้นทำให้ทองคำเข้ามามีบทบาททางด้านเครื่องประดับ ในปัจจุบันได้ขยายตัวไปถึงขั้นเป็นอุตสาหกรรมเครื่องประดับ ทำรายได้ให้กับประเทศผู้ผลิตเป็นจำนวนมาก

คุณสมบัติที่ทำให้ทองคำเป็นวัสดุที่สำคัญในการผลิตเครื่องประดับ

1. ทองคำเป็นโลหะที่มีสีเหลืองสวยงาม มีความสุกใสและแวววาวโดยธรรมชาติ เมื่อนำมาทำเป็นตัวเรือนเครื่องประดับ ย่อมทำให้เครื่องประดับนั้นมีความสวยงาม
2. ทองคำเป็นโลหะที่ไม่เกิดสนิม ไม่หมองและไม่เกิดคราบบนเนื้อโลหะ ด้วยคุณสมบัตินี้ทำให้เครื่องประดับที่ทำด้วยทองคำคงความสวยงามไว้ได้นานทำความสะอาดย่าง
3. นอกจากคุณสมบัติด้านความสวยงาม 2 ข้อข้างต้นแล้ว คุณสมบัติที่สำคัญที่สุด ก็คือทองคำมีความเหนียวและยืดหยุ่นได้ดี สามารถทำให้เป็นแผ่นบาง ๆ หรือทำเป็นเส้นเล็ก ๆ ทำให้สามารถนำทองคำมาประดิษฐ์เป็นเครื่องประดับในรูปแบบและลวดลายต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง
4. ทองคำมีราคาสูง เครื่องประดับที่ทำด้วยทองคำจึงเป็นของที่มีค่าและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เครื่องประดับอัญมณีที่มีตัวเรือนเป็นทองคำย่อมส่งเสริมคุณค่าของเครื่องประดับนั้น เพราะอัญมณีที่มีค่าคู่ควรกับโลหะที่มีค่าเช่นทองคำ

จากคุณสมบัติทั้ง 4 ประการที่กล่าวมานี้ ทำให้ทองคำเข้ามามีบทบาทในวงการเครื่องประดับ ตลอดมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน

ไม่น้อยกว่า 4,500 ปีล่วงมาแล้ว (ในสมัยอียิปต์) มนุษย์เริ่มรู้จักการนำทองคำมาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้และเครื่องประดับ¹⁵ ในยุคของอียิปต์เครื่องทองเหล่านั้นมีไว้เพื่อบูชาพระเจ้า และเป็นเครื่องใช้และเครื่องประดับของกษัตริย์เท่านั้น¹⁶ ถึงแม้ว่าผู้ที่มีสิทธิใช้ทองคำจะมีจำกัดแต่ก็มีการผลิตเครื่องทองออกมามากมาย เป็นที่น่าเสียดายว่าเครื่องทองเหล่านั้นถูกหลอมทำลายไปจนเหลือมาถึงยุคปัจจุบันเพียงไม่กี่ชิ้น หลักฐานที่แสดงว่ามีการทำเครื่องทองออกมาอย่างมากมายนั้น ก็คือการค้นพบเครื่องทองเป็นจำนวนมากในสุสานของฟาโรห์อียิปต์ สุสานของฟาโรห์ตุตตุตคาเมนซึ่งเป็นฟาโรห์ที่มีได้มีชื่อเสียงนัก และสิ้นพระชนม์ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ในสุสานของตุตตุตคาเมนพบเครื่องทองเป็นจำนวนมาก ดังนั้น สุสานของฟาโรห์องค์สำคัญ ๆ ย่อมจะต้องมีเครื่องทองมากกว่านี้มากนัก และฟาโรห์ของอียิปต์ก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก¹⁷

การนำทองคำมาประดิษฐ์เป็นเครื่องประดับนั้นในช่วงแรกเป็นไปแบบง่าย ๆ โดยนำทองคำตามธรรมชาติมาหลอมและจัดแต่งเป็นเครื่องประดับ สีของเครื่องประดับก็คือสีตามธรรมชาติของทองคำนั่นเอง เครื่องประดับที่ทำด้วยทองคำเป็นไปแบบง่าย ๆ เช่นนี้ จนกระทั่งประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 19 ก่อนคริสตกาล ช่างทองชาวอียิปต์เริ่มสร้างลวดลายบนเครื่องใช้ และเครื่องประดับโดยการฝังโลหะหรือวัตถุชนิดอื่น (เช่น เปลือกหอย เป็นต้น) ลงบนเนื้อทองคำ นอกจากนี้ยังค้นพบวิธีที่จะทำให้เกิดสีสรรของลวดลาย* และยังสามารถที่จะนำโลหะอื่นมาผสมกับทองคำ ทำให้เกิดเนื้อโลหะที่มีสีสรรแตกต่างกันออกไปอีกด้วย¹⁸

¹⁵ Janifer Marx, The Magic of Gold (New York : Doubleday & Company, Inc., 1978), p.10.

¹⁶ Ibid, pp.11, 39.

¹⁷ อ.อนิคนิ, ทองคำ, หน้า 153-154.

* การ "ลงยา" คือการทำให้เกิดลวดลายเป็นสีสรรต่าง ๆ โดยการเผาผงสี (ที่ได้จากการบดหินชนิดหนึ่งจนเป็นผงละเอียดมีหลายสี) ให้เกิดการหลอมละลายฝังตัวลงไปบนลวดลายที่ได้เตรียมไว้

¹⁸ Janifer Marx , "The Magic of Gold" ; p.42.

จากจุดเริ่มต้นในสมัยอียิปต์ การผลิตเครื่องประดับที่ใช้ทองคำเป็นวัตถุดิบนั้น ก็มีการพัฒนาและเสื่อมถอยสลับเปลี่ยนกันไปตามกาลเวลา จากความเจริญรุ่งเรืองในสมัยอียิปต์ และเริ่มเสื่อมถอยในยุคสมัยของโรมัน และคงอยู่เช่นนั้นจนถึงยุคกลาง และกลับมามีการพัฒนาอีกครั้งในสมัยเรอเนสซองส์ ลักษณะของเครื่องประดับสมัยเรอเนสซองส์ มีลักษณะเช่นเดียวกับเครื่องประดับในสมัยอียิปต์ กล่าวคือ นิยมการสร้างลวดลายบนเครื่องประดับด้วยการฝังหรือลงยา และมีอัญมณีประดับเพียงเล็กน้อย ความนิยมยังคงเป็นเช่นนี้จนกระทั่งในศตวรรษที่ 17 อัญมณีเริ่มเข้ามามีบทบาทในวงการเครื่องประดับโดยเริ่มต้นจากเพชรช่างทองทั้งหลายกลายเป็นผู้ผลิตเครื่องประดับอัญมณี สิ่งที่พัฒนาตามมาจากการเปลี่ยนแปลงนี้ก็คือการออกแบบเครื่องประดับ และการพัฒนาการเจียรไนอัญมณีเพื่อตอบสนองความต้องการเครื่องประดับที่มีความหรูหรางดงามอันเป็นที่นิยมในช่วงเวลานั้น¹⁹ และถึงแม้ว่าในศตวรรษที่ 17 นี้ "ทองคำ" เริ่มมีบทบาทในระบบการเงิน และพัฒนาความสำคัญในฐานะดังกล่าวจนมีความสำคัญสูงสุดในศตวรรษที่ 19 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างทองคำกับเงินตรา" ความสัมพันธ์ระหว่างทองคำกับเครื่องประดับก็มีได้ลดลงแต่ประการใด อีกทั้งยังมีวิวัฒนาการไปพร้อม ๆ กับความสัมพันธ์ระหว่างทองคำกับเงินตราจนกระทั่งในศตวรรษที่ 20 ความสำคัญของทองคำในระบบการเงินลดน้อยลงจนเกือบจะสิ้นสุด ความสำคัญของทองคำกับเครื่องประดับกลับเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

ในศตวรรษที่ 19 ทองคำที่ผลิตออกมาจากเหมืองทองคำ ส่วนใหญ่จะเข้าไปนอนสงบนิ่งอยู่ในคลังทองคำ แต่ในปัจจุบัน ทองคำผลิตออกจากเหมืองทองมิได้เข้าไปนอนสงบนิ่งอยู่ในคลังสำรองอีกแล้ว แต่มันไหลเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมเครื่องประดับ โดยเฉลี่ยในรอบทศวรรษที่ผ่านมา จำนวนทองคำที่นำมาใช้ในอุตสาหกรรมประเภทนี้ มีถึงร้อยละ 70 ของการใช้ทองคำในด้านต่าง ๆ ดังตารางการใช้ทองคำในด้านต่าง ๆ ตามตารางข้างล่างนี้

¹⁹ Ibid, pp.371-372.

ตาราง 1 การใช้ทองคำในด้านต่าง ๆ ในประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนา
ค.ศ. 1980-1989

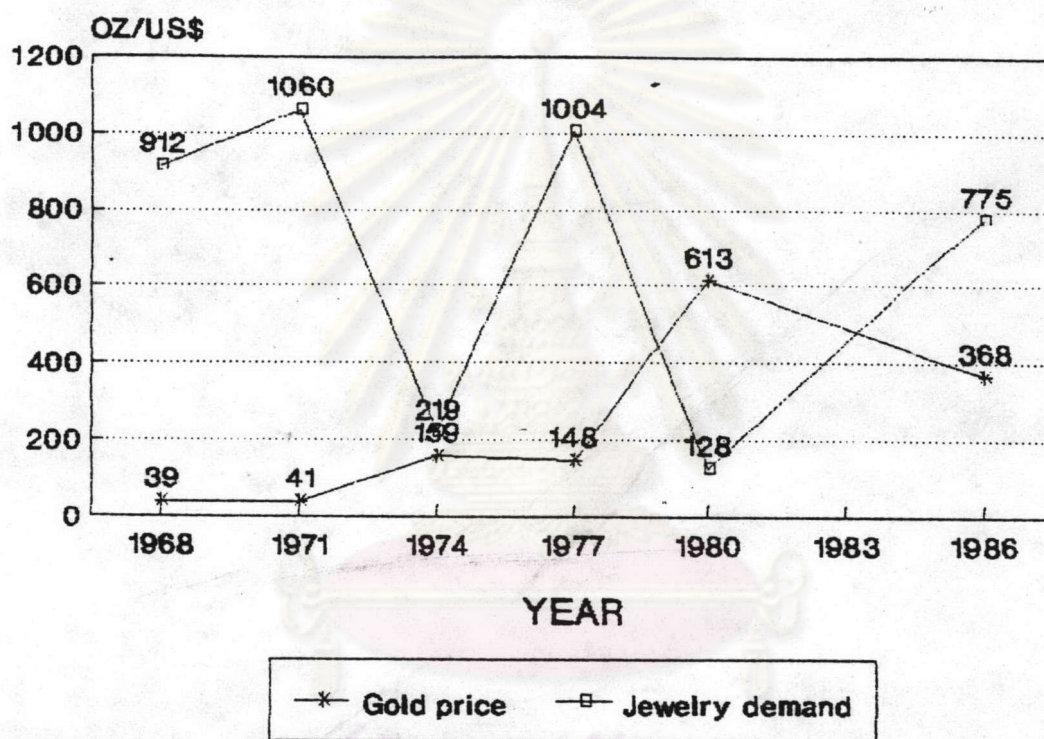
หน่วย : ตัน

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
ประเทศที่พัฒนาแล้ว										
เพชร	317.6	400.8	479.9	429.8	489.6	552.5	566.3	561.5	646.4	782.1
ไฟฟ้า	93.4	91.4	87.2	104.7	128.1	111.5	119.7	118.4	126.9	130.3
ทันตกรรม	62.5	63.7	59.1	50.0	51.0	51.5	49.3	45.5	47.9	46.6
อุตสาหกรรมอื่น ๆ	57.5	57.8	54.0	49.5	52.2	49.2	51.1	51.7	53.1	56.3
เหรียญกษาปณ์	18.1	12.4	5.8	22.3	15.7	3.4	4.2	6.7	7.8	8.4
เหรียญกษาปณ์	169.7	141.5	123.6	152.2	124.3	91.0	300.9	170.1	99.4	97.1
รวม	718.8	767.6	809.6	808.5	860.9	859.1	1091.5	953.9	981.7	1120.8
ประเทศกำลังพัฒนา										
เพชร	195.9	379.0	439.7	395.1	580.9	593.4	551.8	598.5	830.7	1029.2
ไฟฟ้า	1.8	1.4	1.6	1.7	2.3	2.9	4.2	6.1	6.9	7.8
ทันตกรรม	1.8	1.5	1.5	0.9	1.2	1.6	1.6	3.0	2.8	2.5
อุตสาหกรรมอื่น ๆ	4.2	4.3	3.9	3.2	3.3	5.2	5.3	4.5	5.5	6.0
เหรียญกษาปณ์	2.6	14.9	15.9	9.3	28.3	10.9	7.5	9.4	11.3	10.8
เหรียญกษาปณ์	20.5	49.8	7.0	12.9	6.2	13.5	25.7	30.1	27.0	29.8
รวม	226.8	450.9	469.6	423.1	622.2	627.5	591.6	651.6	884.2	1086.0
รวมทั้งหมด	945.6	1218.5	1279.2	1231.6	1483.1	1486.6	1687.6	1605.5	1865.9	2206.9

ที่มา : Gold Fields Mineral Services Ltd., Gold 1990

ปริมาณการใช้ทองคำในอุตสาหกรรมเครื่องประดับนั้น จะมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือราคาทองคำ ถ้าราคาทองคำสูง ปริมาณการใช้ทองคำในอุตสาหกรรมเครื่องประดับก็จะลดน้อยลง เพราะเมื่อราคาทองคำถึงตัวสูงขึ้น ทำให้ราคาเครื่องประดับที่ทำด้วยทองคำมีราคาสูงขึ้นตามไปด้วย

แผนภูมิที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาทองคำและปริมาณการใช้ทองคำในอุตสาหกรรมเครื่องประดับ

SOURCE: GOLD

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเทศที่มีชื่อเสียงที่สุดในด้านการผลิตเครื่องประดับ ก็คือประเทศอิตาลี และรองลงมาคือ สหรัฐอเมริกา²⁰ เครื่องประดับที่ทำจากประเทศอิตาลีนั้นมักจะเป็นเครื่องประดับที่มีคุณภาพสูง และมีมือปราณีตและมีราคาแพง สำหรับสหรัฐอเมริกานั้น มักจะผลิตเครื่องประดับที่มีคุณภาพปานกลาง²¹

ในปัจจุบัน ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีชื่อเสียงในด้านการผลิตเครื่องประดับอัญมณี อุตสาหกรรมเครื่องประดับทำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก และยังมีปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา และขยายตัวต่อไปอีก ดังที่จะได้กล่าวถึงในรายละเอียดในบทที่ 2 ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁰ Janifer Marx, The Magic of Gold , p. 421.

²¹ Ibid, p. 422.